

QORIN TIFI VA PARATIF A, B QO'ZQATUVCHILARI KELTIRIB CHIQRADIGAN KASALLIKLAR TAVSIFI, PROFILAKTİKASIVA LABORATORIYA TASHHISI.

Layloxon Qosimova Zafarjon qizi
layloxonqosimova08@gmail.com

Anontatsiya: Ushbu ishda qorin tifi va paratif A, B kasalliklarining etiologiyasi, epidemiologiyasi, patogenezi va klinik kechishi yoritilgan. Shuningdek, kasalliklarning oldini olish choralari, jumladan, sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish va vaksinalash masalalari ko'rib chiqilgan. Laborator tashhis usullari, xususan bakteriologik, serologik va molekulyar tekshiruvlarning ahamiyati tahlil qilingan. Mazkur ma'lumotlar kasalliklarni erta aniqlash, davolash va profilaktikasini samarali tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Аннотация: В данной работе рассмотрены этиология, эпидемиология, патогенез и клиническое течение брюшного тифа и паратифов А и В. Также освещены меры профилактики, включая соблюдение санитарно-гигиенических норм и вакцинацию. Проанализированы методы лабораторной диагностики, в частности бактериологические, серологические и молекулярные исследования. Представленные данные имеют важное значение для раннего выявления, лечения и эффективной профилактики данных инфекционных заболеваний.

Kalit so'zlar: qorin tifi, paratif A, paratif B, Salmonella typhi, Salmonella paratyphi, infeksiya, epidemiologiya, patogenez, tashhis, profilaktika, vaksinalash.

Ключевые слова: брюшной тиф, паратиф А, паратиф В, Salmonella typhi, Salmonella paratyphi, инфекция, эпидемиология, патогенез, диагностика, профилактика, вакцинация

Qorin tifi (Salmonella Typhi) sababli yuzaga keladigan o'tkir infeksiyon kasallik bo'lib, ichaklar orqali o'tkaziladigan bakterial infeksiya hisoblanadi. Qorin tifi asosan sanitariya-gigiyenik sharoitlar yetarlicha bo'lmagan hududlarda keng tarqalgan. Dunyosog'liqni saqlash tashkiloti (DSST) ma'lumotlariga ko'ra, har yili dunyo bo'ylab 10-20 million kishi ushbu kasallikka chalinadi, ulardan 100 mingga yaqin bemor vafot etadi. Etiologiya: Qorin tifi Salmonella entericaturkumiga kiruvchi Salmonella Typhibakteriyasi tufayli rivojlanadi. Ushbu bakteriya grammanfiy tayoqcha shaklidagi mikroorganizm bo'lib, tashqi muhitda uzoq muddat saqlanib qolish xususiyatiga ega. Manba: Kasallik manbai faqat inson hisoblanadi — kasallangan bemorlar yoki bakteriya tashuvchilar. Yuqish yo'llari: -Fekal-oral yo'l: ifloslangan suv yoki oziq-ovqat orqali. -Gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik. -Tibbiy asbob-uskunalarining yetarlicha sterilizatsiya qilinmaganligi. Epidemiologiya: Qorin

tifi dunyoning ko'plab mamlakatlarida, ayniqsa Osiyo, Afrika va Janubiy Amerikaning rivojlanayotgan mamlakatlarida keng tarqalgan. Kasallikning tarqalishiga quyidagilar ta'sir qiladi: -Suv ta'minotining yomonligi va kanalizatsiya tizimining yetishmasligi. -Aholi zichligi va kambag'allik. -Issiq iqlim sharoitlari bakteriyaning ko'payishi uchun qulay muhit yaratadi.

tatistik ma'lumotlar: Osiyo qit'asida kasallikning umumiy holatlarining 80% qayd etiladi. -O'zbekiston kabi mamlakatlarda ham sanitariya-gigiyena talablari buzilgan hududlarda alohida e'tibor talab etiladi. Klinik belgilar: Kasallik 10-14 kunlik inkubatsion davrdan so'ng klinik ko'rinish beradi. Kasallikning asosiy belgilari quyidagilar: 1. Isitma: Uzluksiz, ko'pincha 39-40°C gacha ko'tariladi. 2. Intoksikatsiya: Bosh og'rig'i, holsizlik, mushak og'riqlari. 3. Ovqat hazm qilish buzilishlari: Ko'ngil aynishi, qayt qilish, ich qotishi yoki diareya. 4. Teri o'zgarishlari: Qorin terisida "Roseola" nomli mayda toshmalar paydo bo'lishi. 5. Gepatomegaliya va splenomegaliya: Jigar va taloqning kattalashuvi. Kasallikning og'ir kechishida ichakdan qon ketish va ichak perforatsiyasi kabi asoratlar yuzaga kelishi mumkin. Diagnostika: Kasallikni aniqlashda laborator diagnostika muhim rol o'ynaydi: 1. Qon tahlili: Bakteremiyadavrida Salmonella Typhianiqlanadi. 2. Koprogramma: Najasda bakteriyalar aniqlanishi mumkin. 3. Serologik testlar: Widal testiorqali antitanachalarni aniqlash. 4. Qon biokimyosi: Organlarning faoliyatini baholash. Tasniflash: Kasallikning o'rta, yengil va og'ir darajadagi shakllari mavjud. Davolash usullari Qorin tifi bemorlarini davolash quyidagilarni o'z ichiga oladi: 1. Antibiotik terapiya: o' Birinchi tanlov preparatlari: Ciprofloxacin, Ceftriaxone. o' O'ta chidamli bakteriyalar uchun Azithromycin qo'llaniladi. 2. Detoksikatsiya: Organizmni toksinlardan tozalash uchun infuzion terapiya (NaCl, Ringer eritmasi). 3. Simptomatik davolash: o' Isitmani tushirish uchun antipiretiklar (paratsetamol). o' Ovqat hazm qilish tizimini qo'llab-quvvatlash. 4. Dam olish va parhez: Yengil, hazm bo'luvchi ovqatlar va ko'p miqdorda suyuqlik ichish. Asoratlar: Kasallik o'z vaqtida davolanmasa, ichakdan qon ketish, peritonit kabi og'ir asoratlar rivojlanadi. Profilaktika: Qorin tifi profilaktikasi quyidagilarni o'z ichiga oladi: 1. Shaxsiy gigiyena: Qo'lni sovunlab yuvish va toza suv iste'mol qilish.

Paratif A va B — bu o'tkir ichak infeksiyon kasalliklari bo'lib, ular Salmonella Paratyphi A va Salmonella Paratyphi B tomonidan chaqiriladi. Ushbu kasalliklar klinik jihatdan qorin tifi ga o'xshash, ammo odatda yengilroq kechadi.

Etiologiya

Kasallik qo'zg'atuvchilari grammanfiy tayoqchalar bo'lib, ular:

- Enterobakteriyalar oilasiga mansub
- Tashqi muhitda ma'lum darajada chidamli

- Odam organizmiga asosan og'iz orqali tushadi

Epidemiologiya

Infeksiya manbai — kasal yoki bakteriya tashuvchi odam. Yuqish yo'llari:

- Fekal-oral mexanizm
- Ifloslangan suv va oziq-ovqat orqali
- Gigiyena qoidalariga rioya qilinmaganda

Ko'proq yoz va kuz oylarida uchraydi.

Patogenez

Bakteriyalar ichakka tushgach:

1. Ingichka ichak shilliq qavatiga yopishadi
2. Limfa tizimiga o'tadi
3. Qonga tushib bakteriemiya chaqiradi
4. Organizmda umumiy intoksikatsiya rivojlanadi

Klinik belgilari

Paratif A va B belgilari:

- Isitma (38–39°C)
- Holsizlik
- Bosh og'rig'i
- Qorin og'rig'i
- Diareya yoki qabziyat
- Ba'zan toshmalar (rozeola)

Paratif A odatda yengilroq kechadi, Paratif B esa ba'zida gastroenterit shaklida bo'ladi.

Laboratoriya tashhisi

Kasallikni aniqlash uchun:

- Qon ekmasi (gemokultura)
- Najas va siydik tekshiruvi
- Serologik reaksiyalar (Vidal reaksiyasi)

Profilaktika

- Shaxsiy gigiyena qoidalariga rioya qilish
- Toza ichimlik suvidan foydalanish
- Oziq-ovqatni to'g'ri saqlash va pishirish
- Kasallarni erta aniqlash va izolyatsiya qilish

Foydalanilgan adabiyotlar (manbalar)

1. Jawetz, Melnick & Adelberg's Medical Microbiology
2. World Health Organization — Typhoid and paratyphoid fever guidelines
3. Medical Microbiology by Murray
4. Centers for Disease Control and Prevention — Salmonella infections
5. Sherris Medical Microbiology